

סילבוס

תהליכים היסטוריים והשיח המחקרי על השואה

סמסטר א'

ד"ר מלי איזנברג | המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו

118872-01

Semester A: Historical Processes and the Research Discourse on the Holocaust

שיעור

סוג הקורס:

2 נ"ז

היקף נ"ז:

תשפ"ו

שנת לימודים:

א'

סמסטר:

יום ד 08:00

יום ושעה

יום ד 10:00-12:00

שעת קבלה:

malieis@walla.com

מייל מרצה:

תיאור הקורס ותוצרי למידה

תקציר הקורס

השואה היא ככל הנראה האירוע הנחקר ביותר במאה העשרים ואולי אף בהיסטוריה כולה. לשם ניתוח האירוע הקיצוני נעזרו כמעט בכל השיטות המתודולוגיות והדיסציפלינות, ובכללן היסטוריה, מדע המדינה, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, פילוסופיה ותיאולוגיה. סמסטר זה יתמקד בהיכרות עם תולדות השואה ובתשתית ההיסטורית שלה: מראשית עליית הנאציזם ועד לסיום המלחמה. הסטודנטים ייחשפו למסמכים מרכזיים, לתיעוד מתקופת השואה ולשאלות היסטוריות בולטות, כגון מדיניות הרצח, תגובת העולם החופשי, גורל הילדים, תפקוד היודנראטים ועוד.

תוצרי הלמידה

א. ידע

1. הלומדים יכירו את הסוגיות המרכזיות בחקר השואה, ובפרט את המחלוקות ההיסטוריוגרפיות סביבן.
2. הלומדים יגדירו מושגים יסודיים הקשורים לחקר השואה, כגון: "פתרון הסופי", "אנשים רגילים", "ייחודיות מול אוניברסליות" ועוד.
3. הלומדים יכתבו טקסטים רפלקטיביים או ביקורתיים בעקבות עיון בתעודות מתקופת השואה.

ב. מיומנויות

1. הלומדים ינתחו תעודות ומקורות ראשוניים מתקופת השואה, תוך בחינה של הקשר ההיסטורי ומתן פרשנות מבוססת.
2. הלומדים יעריכו את הגישות השונות במחקר השואה, ויבחנו את תרומתן להבנת האירוע ההיסטורי.

ג. תפיסות עולם והשקפות ערכיות

1. הלומדים יביעו עמדות מנומקות באשר לשאלות מוסריות ואתיות הנוגעות ליחידים וחברות בתקופת השואה.
2. הלומדים יזדהו עם חשיבות החקר הביקורתי של השואה בבסיס לחינוך הומניסטי ואזרחי במציאות עכשווית.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת
1+2	מבוא: מרחב הדיון, המשגה ותיקוף	למידה בקבוצות	מכמן ד', השוואה וחקרה: המשגה, מינוח וסוגיות יסוד , תל-אביב תשנ"ח, עמ' 42-13. הנ"ל, "ההיסטוריוגרפיה של השואה בשנים 2021-1990 בהקשר(י): תובנות, תפיסות, הבנות וכיוונים חדשים – סקירה וניתוח", עיון וחקר הרצאות ומסות , יד ושם 2022.
3+4	תהליכי רצף מול תמורה בהתפתחותה של האנטישמיות הנאצית ושאלת מרכזיותה של האנטישמיות בתפיסת העולם הנאצית		אטינגר ש', "שנאת ישראל ברציפות היסטורית" בתוך: שמואל אלמוג (עורך), שנאת ישראל לדורותיה , ירושלים תש"ס, עמ' 11-23. וולקוב ש', הנ"ל, "האנטישמיות כהסבר- בעד ונגד", בשביל הזיכרון ס.ח. 6 (תשע) 12-21 קונפינו א', עולם ללא יהודים , אסיה 2017 (קטעים נבחרים).
5+6	נאציזם		נימן ב', נאציזם , אוניברסיטה משודרת ומשרד הביטחון, 2007 (קטעים נבחרים). Ian Kershaw, "Hitler and the Uniqueness of Nazism," <i>Journal of Contemporary History</i> , 39(2), 2004: 239-254
7+8	"אנשי האס אס ואנשי רגילים"		ארנדט ח', אייכמן בירושלים: דו"ח על הבנאליות של הרוע , הוצאת בבל, תל-אביב 2000 (קטעים נבחרים) בילסקי ל', כעוף החול: ארנדט בירושלים, בשביל הזיכרון 41 (2001), עמ' 16-23 בראונינג כ', אנשים רגילים: גדוד מילואים 101 של משטרת הסדר והפתרון הסופי בפולין (מאנגלית: לי שיר). תל אביב: ספרי עליית הגג ידיעות אחרונות, 2004 (קטעים נבחרים). לזוביק י', הבירוקרטים של היטלר: משטרת הביטחון הנאצית והבנאליות של הרשע , מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשס"א (קטעים נבחרים)
9+10+11	גטואיזציה		הילברג ר', "הגיטו כצורת ממשל", ילקוט מורשת כ, (תשל"ו), עמ' 89-108.

מכמן, דן, "מדוע נכתבה איגרת הבזק של היידריך? הערה בעניין סיבת כתיבתה ומשמעותה", יד ושם קובץ מחקרים ל"ב (תשס"ד), עמ' 364-353.			
הנ"ל, מכמן ד', הגטאות היהודיים בימי השואה: כיצד נתהוו ומדוע? , ירושלים תשס"ח.			

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

הערכה מעצבת (מטלת ביניים - להרחבה)

מטלה אישית של שימוש בבינה מלאכותית לניתוח השוואתי של טקסטים

ציון סופי

מסקל בציון הסופי	תיאור התוצר
20% בציון הסופי	מטלה אישית של שימוש בבינה מלאכותית לניתוח השוואתי של טקסטים
80% מהציון הסופי	עבודה מסכמת

דרישות הקורס

- נוכחות: בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל שתי הרצאות בסמסטר ללא סיבה מוצדקת, לא יקבל ציון בקורס
- מטלת ביניים אישית
- עבודה מסכמת במסגרת סיור במוזיאון בית לוחמי הגיטאות

דרישות קדם

ביבליוגרפיה: תכנים עדכניים לעיון בקריאה, צפיה והאזנה

- בכרך צ', **מן הצלב אל צלב הקרס**, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, תל-אביב תשנ"א (קטעים נבחרים).
 גוטמן י', "גולדהאגן – הביקורת והפסילה", **יד ושם קובץ מחקרים כ"ו** (1998), עמ' 249-275.
 גולדברג ע', **טראומה בגוף ראשון: כתיבת יומנים בתקופת השואה**, אור יהודה: כנרת זמורה ביתן 2012, עמ' 104-130.
 גולדהגן ד', **תליינים מרצון בשירות היטלר**, ידיעות אחרונות ספרי חמד, תל-אביב 1996 (קטעים נבחרים).
 דרמון-מלכה ת', "מי מכיר, מי יודע? מחיפושי הקרובים באירופה לאחר השואה ועד המדור לחיפוש קרובים", **ישראלים 3** (2011), עמ' 47-69.
 הרברט א', "מחנות הריכוז הנאציים: היסטוריה, זיכרון, מחקר", **בשביל הזיכרון 37** (תש"ס), עמ' 4-10.
 וולקוב ש', "המילה הכתובה והמילה המדוברת: על שבר והמשכיות בתולדות האנטישמיות בגרמניה", בתוך: **האנטישמיות הגרמנית** (תש"ס), עמ' 29-51.
 יבלונקה ח', **מדינת ישראל נגד אדולף אייכמן**, ידיעות אחרונות, ספרי חמד ויד יצחק בן צבי, תל-אביב-ירושלים 2001 (קטעים נבחרים).
 מכמן ד', "שילוב השואה במרקם הרחב של תולדות ישראל בזמן החדש: ניסיונות התמודדות של היסטוריונים מובילים", בתוך: **השואה בהיסטוריה היהודית**, תשס"ה, עמ' 45-67.
 נוימן ב', **ראיית העולם הנאצית: מרחב, גוף, שפה**, הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה, חיפה 2002 (קטעים נבחרים).
 עופר ד', "50 שנים של שיח ישראלי על השואה: מאפיינים ודילמות", בתוך: מכמן ד' (עורך), **השואה בהיסטוריה היהודית: היסטוריוגרפיה, תודעה ופרשנות**, ירושלים תשס"ה, עמ' 293-328.
 פרידלנדר ש', **גרמניה הנאצית והיהודים, שנות הרדיפות, 1933 – 1939**, תל אביב 1997 (קטעים נבחרים).
 קרשו א', "אידיאולוג ותועמלן: היטלר באור נאומיו, כתביו והצעותיו לתקנות 1925-1928", **יד ושם קובץ מחקרים כג** (תשנ"ד), עמ' 229-238.
 שגב ת', **חיילי הרשע: מפקדי מחנות הריכוז**, כתר 2001 (קטעים נבחרים).
 שטייר-לבני ל', **שתי פנים במראה: ייצוג ניצולי השואה בקולנוע הישראלי**, האוניברסיטה הפתוחה, ירושלים 2009 (קטעים נבחרים).

Bartov Omer, Wartime lies and other testimonies : Jewish-Christian relations in Buczacz, 1939-1944, *East European Politics and Societies* 25,3 (2011) 486-511

Cesarani David, *Final Solution: The Fate of the Jews 1933-1949*, London, 2016, pp

Christopher Browning, *The Path to Genocide*, Cambridge: Cambridge University Press, 1992, pp. 28-55

Gil Idit, "Teaching the Shoah in History Classes in Israeli High Schools," *Israel Studies*, volume 14, number 2, 2009, pp. 1-25.

Jan van Pelt Robert, "Resistance in the Camps", in *Jewish Resistance Against the Nazis*, 2014, pp. 547-593

Kershaw Ian, "Hitler and the Uniqueness of Nazism," *Journal of Contemporary History*, 39(2), 2004: 239-254

Laor Dan, "How Are We Expected to Remember the Holocaust? Szenes versus Kasztner", On *Memory* (An Interdisciplinary Approach), Doron Mendels (ed.). Peter Lang, 2007, pp.195-213.

Michman Dan, "Characteristics of Holocaust Historiography since 1990 and Their Contexts: Emphases, Perceptions, Developments, Debates", in: Simone Gigliotti and Hilary Earl (eds.), *The Wiley Blackwell Companion to Holocaust Studies* (Wiley, 2020), pp. 211-232

Stone Dan, 'The historiography of genocide: beyond "uniqueness" and ethnic competition', *Rethinking History*, Vol. 8, No. 1, 2004